

Gavallér Fanni Mara¹

A magyar igazságszolgáltatás hatékonysága

Bevezetés

„Az írott törvény mögött van egy másik, íratlan, s annak is igazságot kell szolgáltatni.”

Márai Sándor

Mária Sándor szavai összecsengnek azzal, amit a bíróságon töltött gyakorlatom ideje alatt megtapasztaltam. A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Karrier Irodája által szervezett Szakmai Gyakornoki Program keretében 2023 tavaszán tizenkét hetet töltöttem a Szegedi Járásbíróság polgári ügyszakán. A gyakorlat hozzájárult ahhoz, hogy az egyetemen tanult elméleti anyagokat még mélyebben, átfogóbban lássam, gyarapítsam a tudásom és gyakorlati oldaláról ismerhessem meg az egyes témákat. Bár rendkívül felelősségteljes a bírák munkája inspiráló volt megtapasztalni hogyan tudják pozitív irányba előmozdítani a felek közötti megromlott kapcsolatot, hogyan tudnak egy rossz és bizonytalan élethelyzetet lezárni egy kiegyensúlyozottabb, rendezettebb körülmények közötti új élet lehetőségének megteremtése mellett.

Esszém témájának a bíróságon teljesített gyakorlat miatt választottam a magyar igazságszolgáltatás hatékonyságát, ugyanis szerettem volna a megtapasztaltak fényében vizsgálni ezt a kérdéskört. A fentiekre tekintettel tanulmányomban a járásbíróságok, azon belül is leginkább a Szegedi Járásbíróság működésére fókuszálok. 2023 tavaszi félévében megszerzett friss tapasztalatok mentén törekszem rávilágítani a magyar igazságszolgáltatás hatékonyságát befolyásoló strukturális és személyi feltételekre, valamint reflektálok ezzel összefüggésben a bíróság társadalmi funkciójára és annak teljesülésére. A bírósági gyakorlat alatt gyűjtött adatokból indulok ki és ezen információk elemzésével összefüggéseket igyekszek feltárni. Hipotézisem az, hogy a bírák túlterheltek és ez akadályát képezi a hatékony igazságszolgáltatásnak.

Dolgozatomban először a témám empirikus szociológiai vizsgálatának alapját szeretném meghatározni. A második fejezetben ismertetem azokat a jogszabályi rendelkezéseket, amelyek az ügyek gyors elbírálását irányozzák elő a bíróságok számára. Kitérek kutatásomban arra is, hogy bár ezek a jogszabályok érvényesek, de a tapasztalataim szerint nem mindig érvényesülnek. Törekszem feltárni ennek az okait és ahol tudok, javaslatot teszek arra, hogyan lehetne ezeket a jogszabályhelyeket érvényre juttatni a gyakorlatban. Az igazságszolgáltatás hatékonyságával összefüggésben említést teszek az Országos Bírósági Hivatal (továbbiakban: OHB), illetve elnökének szerepéről ez ügyben. Végül kitérek azokra a tényezőkre, amelyek a tavaszi gyakorlat alatt szerzett tapasztalataim szerint akadályozzák a peres eljárás gyors lefolytatását. A jog e témában érintett szabályai ugyanis az eljárások észszerű időn belüli befejezését írják elő, ez azonban nem minden körülmények között tud megvalósulni, így az egyes intézmények nem teljesítik a feljük támasztott elvárások egészét.

I. Empirikus jogszociológiai vizsgálatom alapja

Az igazságszolgáltatásnak a legfontosabb célja az egyes jogviták végleges lezárása. A bírákkal szemben elvárásként fogalmazódik meg egyrészt, hogy szakmailag magas színvonalon végezzék el a munkájukat annak érdekében, hogy ne csak jogszerű, hanem lehetőleg igazságos döntést is hozzanak. Másrészt a bíróságok felé támasztott követelmény az is, hogy hatékony legyen a foglalkozásuk körében végzett minden tevékenység.² Ennek gyökerei *Franz Klein* osztrák

¹ Joghallgató, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar.

² BADÓ ATTILA: Jogszociológiai alapismeretek. In: Badó Attila (szerk.): *Jogszociológiai alapismeretek*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2020. 111-112. p.

jogászhoz, az új polgári perrendtartás megalkotójához köthető, aki a polgári pert szociális szükséghelyzetként definiálta. *Klein* a polgári perrel szemben négy főkövetelményt határozott meg, melyek teljesülése esetén beszélhetünk hatékony bírósági eljárásról. *Franz Kein* által kijelölt kritériumok az alábbiak: egyszerű, gyors, olcsó, alapos.³

A szakmailag magas színvonalú munkavégzés alatt értendő azon elvárás a bírák felé, hogy képességeik és készségeik révén alkalmasak legyenek a munkakörükbe tartozó összes feladat teljesítésére, valamint függetlenek és pártatlanok legyenek. Szakmaisághoz sorolható elvárás az is, hogy átérezzék hivatásuk súlyát, tisztában legyenek az állampolgárokat megillető jogokkal és képesek legyenek felelősségteljes döntés meghozatalára az átgondolt és tudatos jogalkalmazás keretein belül. A bíróságokkal szemben támasztott hatékonyság pedig magába foglalja egyrészt a gyors, azaz észszerű határidőn belüli bírósági eljárást, másrészt az úgynevezett minőségi ítélezést, tehát olyan döntések meghozatalát, amelyeket tudomásul vesznek a felek.⁴

Az igazságszolgáltatás hatékonyságát a gyorsaság, tehát az észszerű időn belüli eljárás szempontjából veszem górcső alá. A minőségi ítélezést, mint a hatékonyság másik oldalát nem elemzem dolgozatomban, mert erről a szegmensről nem áll rendelkezésemre tapasztalati úton gyűjtött adat. Az úgynevezett minőségi ítélekezéssel annak érdekében, hogy az olvasóban ne maradjon hiányérzet annyi mindenféleképpen szeretnék megemlíteni, hogy két szempont alapján vizsgálható. Az egyik a fellebbezési ráta, ami azt mutatja meg, hogy milyen arányban fellebbezik meg a felek az elsőfokú bíróság határozatait.⁵ A másik a bírák személyes értékelése, amelyre nyolcévente kerül sor főszabály szerint.⁶

Az Országos Bírósági Hivatal célkitűzésében az igazságszolgáltatás hatékonysága is helyet kap.⁷ Az OBH elnökének éves és féléves beszámolóit tartalmazzák részletesen a stratégiai célokat és azok megvalósulását. Jelenleg a legfrissebb beszámoló, ami elérhető a 2022-es év első félévére vonatkozik.⁸ Az OBH elnökének beszámolójában található adatokra nem reflektálok, mert a vizsgálódásom középpontjában a bírósági gyakorlat során tapasztalat útján gyűjtött adatok állnak, melyek 2023 tavaszára vonatkoznak. A gyors bírósági eljárásra és a minőségi ítélekezésre hatnak bizonyos strukturális és személyi tényezők. A magyar bírósági rendszer hatékonyságát ezen tényezők figyelembevételével vizsgálom esszémben. Az előbbire példaként hozható a jogszabályi környezet és a munkafeltételek köre, így az ügyteher. Személyi jellemzők körében említhetjük meg a szakmai felkészültséget, élet- és gyakorlati tapasztalatokat, pártatlanságot, elfogulatlanságot, tisztességességet.⁹

³ SZIVÓS KRISTÓF: A szóbeliség és a közvetlenség térnyerése az osztrák polgári perben. *Jogtörténeti Szemle*, 2022/2. szám, 45-53. p. [Elérhető: <https://majt.elte.hu/content/jogtorteneti-szemle.t.38>]

⁴ BADÓ 2020, 112. p.

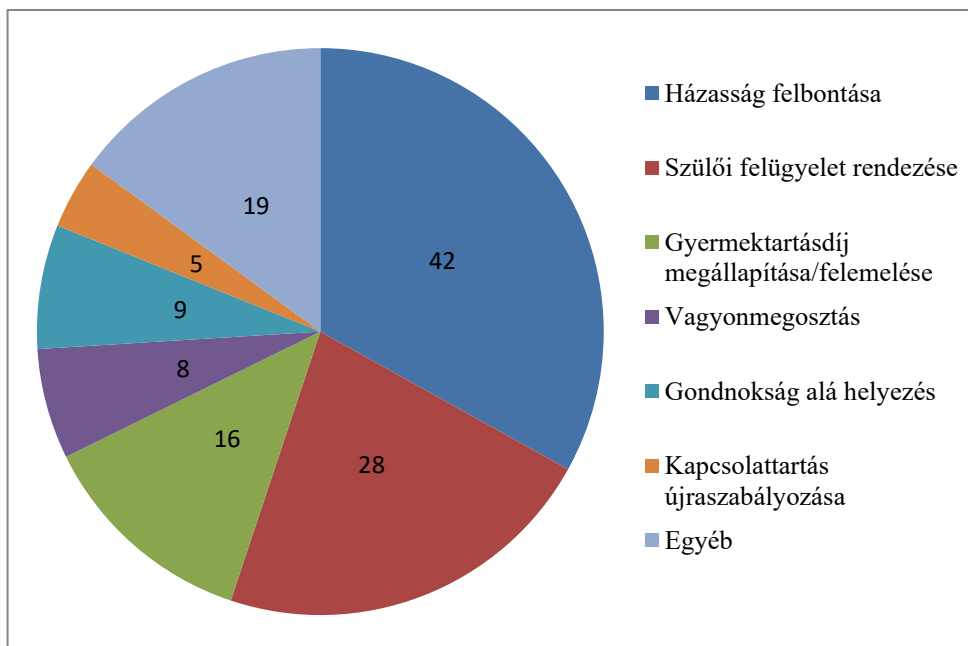
⁵ BENCZE MÁTYÁS: A bírósági rendszer átalakításának értékelése. *MTA Law Working Papers*, Budapest, 2014/41. szám. 4-9. p. [Elérhető: http://real.mtak.hu/120195/1/2014_41_Bencze.pdf]

⁶ 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról 68. §

⁷ 11/2013. (XII. 31.) OBH utasítás az Országos Bírósági Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról 4. § (2) bekezdés d) pont

⁸ OBH elnökének éves és féléves beszámolóit tartalmazzák részletesen a célokat és azok megvalósulását [Elérhető: <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/obh/strategiai-celok>]

⁹ BENCZE MÁTYÁS – BADÓ ATTILA: A magyar bírósági rendszer hatékonyságát és az ítélezés színvonalát befolyásoló strukturális és személyi feltételek. In: Jakab András – Gajdusчек György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2016. 415-417. p. [Elérhető: <https://jog.tk.hu/a-magyar-jogrendszer-allapota-kotet/>]

I/1. Grafikon: A Szegedi Járásbíróságon töltött gyakorlatom alatti tárgyalások megoszlása¹⁰

II. Polgári eljárással szemben támasztott gyorsaság követelménye

Ezen a fejezeten belül szeretném először bemutatni a jogszabályok által bíróságokkal szemben támasztott azon követelményeket, amelyek az ügyek mielőbbi befejezését tűzik ki célul. Az Alaptörvény irányadó rendelkezéseiből indulok ki, majd a releváns 2017. január 1-jén hatályba lépő polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) rendelkezéseit elemzem. Esszémben kitérek arra, hogy a 2022. január 1-jén hatályba lépő a polgári peres eljárás elhúzóásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről szóló 2021. évi XCIV. törvény (továbbiakban: Pevtv.) által jelenleg mikor minősül észszerűnek a bírósági eljárás időtartama és milyen jogkövetkezményei vannak annak, ha az eljáró bíróság nem tudja teljesíteni ezt a követelményt. Mindezzel összefüggésben röviden szeretnék említést tenni az OBH célkitűzéséről, amely szintén az eljárások gyorsítását hangsúlyozza.

II. 1. Alaptörvény és a Polgári Perrendtartásról szóló törvény irányadó rendelkezései

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése deklarálja az észszerű határidőn belüli elbíráláshoz fűződő jogot. Alaptörvénnyel összhangban került kodifikálásra a polgári perrendtartás, amelyben alapelvek között jelent meg az ügynevezett perkoncentráció elve. Ez az elv azt hivatott előmozdítani, hogy a bíróság gyorsan folytassa le az eljárást és a felek közötti jogvitában lehetőleg egy érdemi tárgyalást követően hozzon döntést. A jogalkotó a perkoncentráció elvén keresztül elvárást fogalmaz meg a bírák és a felek számára arra vonatkozóan hogyan járjanak el az eljárás során annak érdekében, hogy a jogvita minél korábban tisztázódjon és érdemi döntés szülessen.¹¹ A perkoncentráció elve, mint jogalkotói célkitűzés előírja a bíróságok számára, hogy észszerű időn belül bírálják el az ügyeket és ennek érdekében amennyiben szükséges mozdítsák elő a felek eljárástámogatási kötelezettségének teljesítését, vagyis azt, hogy a felek a törvényben előírt határidőn belül megtegyék eljárási cselekményeiket.

¹⁰ Saját készítésű grafikon

¹¹ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (a továbbiakban: Pp.) 3. § és ASZÓDI LÁSZLÓ: Nagykomentár a polgári perrendtartáshoz. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Nagykomentár a polgári perrendtartáshoz*, Wolters Kluwer Hungary, 2022, 3. §-hoz fűzött kommentár

A feleknek törekedniük kell arra ezen elv alapján arra, hogy a jogvita eldöntéséhez szükséges valamennyi tény és bizonyítékot olyan időpontban bocsássanak a bíró rendelkezésére, hogy az eljárás gyorsan, azaz észszerű határidőn belül befejezhető legyen. Konklúzióként elmondható, hogy a perkoncentráció elvén keresztül a jogalkotó a bírák és a felek számára is kötelezettséget fogalmaz meg az igazságszolgáltatás hatékonysága érdekében.¹²

A perkoncentráció elvére vonatkozó Pp-ben található jogi norma bár érvényes azonban a gyakorlatban nem érvényesül a legtöbb esetben saját tapasztalataim szerint. A közös megegyezésen alapuló házasság felbontása körében jellemző az, hogy az eljáró bíró egy érdemi tárgyalást követően érdemben dönt a felek közötti jogvitában. Álláspontom szerint a feleket kellene valamilyen formában ösztönözni arra, hogy együttműködjenek a peres eljárás során, tartsák be az őket terhelő jóhiszemű pervitel követelményét és tegyenek eleget igazmondási kötelezettségüknek. A személyállapotot érintő ügyekben természetesen a felek személyes érdekeltsége és a közöttük fennálló konfliktus lényeges szerepet játszik az eljárásokban, így nehéz a perkoncentráció elvének megvalósítása mivel az ügy észszerű időn belüli elbírálásához arra is szükség van, hogy a felperes és az alperes ne a személyes sérelmeiről nyilatkozzon, hanem proaktív módon segítse elő az igazságos döntés meghozatalát. A Pp. rendelkezései a feleket terhelő kötelezettségek be nem tartása esetére leginkább pénzbírság kiszabását jelöli ki szankcióként,¹³ azonban a kiskorú gyermeket érintő ügyekben a bírság kiszabása nem összeegyeztethető a szülők anyagi körülményére tekintettel a gyermek érdekével, így annak alkalmazása szinte kizárt.

II.2. Észszerű határidő definiálása

2022. január 1-jétől hatályban lévő Pevtv. határozza meg azt, hogy pontosan milyen határidő tekintendő észszerűnek. E törvény az igazságszolgáltatás hatékonyságának ösztönzése és az észszerű határidőn belül elbíráláshoz való jog megvalósulása céljából került megalkotásra. A jogalkotónak szándéka volt továbbá az is, hogy az elhúzódó polgári peres eljárásokkal szemben biztosítson jogorvoslati lehetőséget. A jogszabály megalkotásával a jogalkotó az Emberi Jogok Európai Egyezményének megerősítésével vállalt kötelezettségnek tett eleget, ugyanis az Egyezmény 6. cikke rendelkezik az észszerű időn belüli eljáráshoz való jogról, a 13. cikke pedig e jog megsértése miatti hatékony jogorvoslathoz fűződő jogról. Magyarország azzal, hogy ratifikálta az Emberi Jogok Európai Egyezményét nemzetközi kötelezettséget vállalt az abban foglaltak teljesítésére, amelynek nem tett eleget a magyar jogalkotó azzal, hogy csupán az Alaptörvényben biztosította a jogorvoslathoz való jogot a XXVIII. cikk (7) bekezdésében. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) számos alkalommal jelezte a magyar állam felé, hogy nem működik hazánkban olyan az EJEB által hatékonynak tartott jogorvoslati rendszer, amely az Egyezmény 13. cikkében rögzített elvárás teljesítését biztosítaná. Az EJEB olyan jogorvoslati rendszer kidolgozását várta el, amely egyrészt arra sarkalja a bíróságokat, hogy előzzék meg az eljárások elhúzódását, másrészt e jogsérelem bekövetkezése estére nyújtson kielégítő elégtételt.¹⁴

A Pevtv. 6. §-ban határozza meg az észszerű határidő generális és speciális időtartamát. A 6. § (1) bekezdés általánosságban mondja ki, hogy a bírósági eljárás időtartama akkor minősül észszerűnek, ha az a hatvan hónapot nem haladja meg. A Pevtv. 6. § (2) bekezdésében az egyes eljárási szakaszok vonatkozásában rögzíti az észszerű határidőn belüli elbírálás tartalmát, így az

¹² HERÉDI ERIKA: Polgári eljárásjog I. In: Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*, Harmadik átdolgozat kiadás, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2021. 46-51. p.

¹³ Pp. 4. § (4) bekezdés és 5. § (2) bekezdés

¹⁴ 2021. évi XCIV. törvény végső előterjesztői indokolása a polgári peres eljárás elhúzódásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről általános indokolás és BODA ZOLTÁN: A vagyoni elégtétel egyes jogalkalmazási kérdései és válaszlehetőségei. *Miskolci Jogi Szemle*, 17. évfolyam (2022) 1. szám 193-196. p., valamint HUNGARIAN HELSINKI COMMITTEE: *Analysis: The implementation of the ECtHR judgment in Gászó v Hungary on protracted court proceedings*. 2023. [<https://helsinki.hu/en/analysis-ecthr-judgment-protracted-court-proceedings/>]

elsőfokú eljárás időtartama a harminc hónapot, a másodfokú eljárás időtartama a tizenhét hónapot, a felülvizsgálati eljárás időtartama a tizenkét hónapot nem haladhatja meg. E törvény négy pertípus vonatkozásában ennél még rövidebb határidőt, mindösszesen harminchat hónapot szab a 6. § (3) bekezdésében. Kevesebb idő áll tehát a bíróság rendelkezésére az érdemi befejezéshez a személyi állapotot érintő per, a kiskorú gyermek tartása iránt indított per, a sajtóhelyreigazítás iránt indított per és a munkaügyi per esetében. A Pevtv. 6. § (4) bekezdésében bontotta le a jogalkotó a speciális perek egyes eljárási szakaszára irányadó időtartamot, így észszerűnek minősül a bírósági eljárás határidője, ha az elsőfokú eljárás a tizenhét hónapot, a másodfokú eljárás a tizenkét hónapot, a felülvizsgálati eljárás a hat hónapot nem haladja meg.

III. Országos Bírósági Hivatal stratégiai célkitűzése az igazságszolgáltatás gyorsaságával összefüggésben

Az Országos Bírósági Hivatal (továbbiakban: OBH) stratégiai célkitűzésében és elnökének beszámolójában is megjelenik a hatékony eljárás követelménye. Az OBH elnöke félévente, illetve évente beszámol a kitűzött célokról és azok teljesüléséről. 2022-es és 2023-as évre vonatkozóan még nem érhető el adatok, legfrissebbként a 2022-es év első félévére vonatkozó beszámoló tekinthető meg. Az OBH elnökének 2021 évet elemző beszámolójában foglaltak szerint az észszerű időn belüli elbíráláshoz való jog, illetve ezen alapjog megsértése esetén igénybe vehető jogorvoslat hazai szabályozása korántsem volt megfelelő. Az Emberi Jogok Európai Bírósága ugyanis 2021-ben 9 marasztaló ítéletet hozott Magyarországgal szemben az Emberi Jogok Európai Egyezményének (továbbiakban: EJEE) 6. cikkében szabályozott észszerű határidőn belüli eljárás követelményének megsértése miatt, további 5 marasztaló ítéletet született még az EJEE 13. cikkében foglalt hatékony jogorvoslathoz való jog sérelme okán. 2022. január 1-jén hatályba lépett a Pevtv. egyrészt annak érdekében, hogy az eljárás gyorsaságát garantálja a jogalkotó, hiszen a polgári bírósági eljárás lefolytatásának konkrét időtartamhoz kötése arra sarkalja az eljáró bírót, hogy ezen időszávon belül hozzon érdemi döntést. Másrészt a jogalkotó olyan jogorvoslati rendszert igyekezett megalkotni, amely megfelel az EJEE elvárásainak, amellyel teljesíteni tudja az EJEE-ben vállalt kötelezettségeit és az esetlegesen bekövetkező alapjogsérelem esetén vagyoni elégtételt nyújtson a feleknek. A fentiekből megállapítható, hogy leginkább nemzetközi nyomás hatására született meg a Pevtv. azonban érdekes lenne vizsgálni, hogy e törvény hatályba lépését követően hogyan változott meg a magyar igazságszolgáltatás hatékonysága annak eldöntése érdekében, hogy a jogszabály a hozzá fűzött reményeket teljesít-e vagy sem.¹⁵

III. 1. Saját tapasztalat

A Szegedi Járásbíróságon töltött tizenkettő hét alatt azt tapasztaltam meg, hogy nagy nyomást helyez a bírókra a polgári bírósági eljárás gyors lefolytatásának elvárása. Vannak olyan ügyek, így például a házastársi vagyontöredék megosztása, amelyek nagyon időigényesek, ugyanis nem ritka a felek perelhúzó magatartása és számottevő az érdemi tárgyalások száma is, mert a felek jellemzően A-t és B-t mondanak. Ennél egy fokkal még bonyolultabbak és pont emiatt hosszadalmasabbak az élettársi vagyontöredék megosztásával kapcsolatos ügyek, ahol közbenső ítélet formájában először arról dönt a bíróság a jogvita alanyai többszöri személyes nyilatkozatára és a bizonyítás lefolytatását követően, hogy egyáltalán fennáll-e az élettársi kapcsolat a felperes és az alperes között. Amennyiben a bíróság igenlő választ ad erre a kérdésre megkezdődik annak a vizsgálata, hogy milyen vagyonszaporulat keletkezett és ehhez ki, milyen arányban járult hozzá. Sok esetben még az egyszerűbbnek tűnő ügyek észszerű határidőn belül történő elbírálása is nehézséget okozhat, mint például egy olyan házasság felbontása iránti per, ahol a felek a bontó

¹⁵ SENYEI GYÖRGY: *Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2021. évi beszámolója*. [Elérhető: <https://birosag.hu/bszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2021-evi-beszamolaja>] 18. p.

okokat is feltárják. Jellemző ugyanis az utóbb megnevezett eljárásokra az, hogy a felek között mély konfliktus van, amit nehéz rövid időn belül orvosolni, sokszor az egymással való alapszintű kommunikációval is nehézségeik adódnak, így végső soron az sem kizárt, hogy bírósági közvetítést kell majd, hogy igénybe vegyenek.

IV. A gyors eljárás gyakorlatban felmerülő akadályai

Ebben a fejezetben szeretnék a korábban említettekre reflektálni a Szegedi Járásbíróságon általam tapasztaltak alapján. Álláspontom szerint a COVID-19 világjárvány, majd az azt követő, jelenleg is tartó gazdasági válság és infláció bizonyos peres eljárások számát rohamosan megnövelték. A személyállapoti perek, így különösen a házasság felbontása, szülői felügyelet rendezése, továbbá a gyermektartásdíj megváltoztatása iránti peres eljárások száma növekedett meg drasztikusan a 2022-es évhez képest 2023 tavaszára. A Szegedi Járásbíróságon töltött tizenkettő hét alatt nemcsak az egyes, kifejezetten családjoggal kapcsolatos perekben eljáró bírókat sújtó ügyterhet tapasztaltam meg, hanem azt is, hogy mindemellett egyéb olyan feladatokat is el kell látniuk, amik akadályozzák a gyorsaság kritériumának való megfelelést. Ilyen többletmunka, amit a jogalkotó a bírókra rak a mediáció, azaz bírósági közvetítés, az ideiglenes intézkedés jogintézménye, megelőző távoltartás elrendelése hozzátartozók közötti erőszak esetén, valamint a Pp. bizonyos ügyek soron kívülé minősítése.

IV.1. Bíró kar létszáma, ügyteher és a soron kívüli ügyek kérdése

Vannak olyan tényezők, jogintézmények, amelyek – a bíróságon szerzett tapasztalataim alapján – akadályozzák az eljárás gyors lefolytatását. A polgári peres ügyek észszerű határidőn beüli elbírálása függ egyrészt az ügyteherrel és ezzel összefüggésben a bírói kar létszámától.¹⁶ Ugyanis ha az adott bíróságra magas számban érkeznek be a keresetek és mindemellett a foglalkoztatott bírák száma kevés, akkor az egyes bírókra több ügyet kell szignálni. Az eljárás befejezéséhez szükséges idő függ tehát az ügyteherrel, hiszen lassabban fogja tudni érdemben elbírálni az ügyet az eljáró bíró, mert az újabb perfelvételi, illetve érdemi tárgyalások határnapját is későbbre fogja tudni kitűzni, mintha kevesebb ügyet tárgyalna egyszerre. Tovább nehezíti a helyzetet a gyakorlat során tapasztaltak szerint az, ha szükség van szakértő kirendelésére, mivel kevés pszichológus szakértő van jelenleg Csongrád-Csanád vármegyében és emiatt póthatáridőt szoktak kérni a szakvélemény elkészítése céljából, ami tovább tolja az eljárást és annak lezárását. Itt szeretném még megemlíteni, hogy vannak olyan ügyek, amelyeket a Pp. soron kívülé minősít. Ide tartozik többek között a kiskorú gyermek érintő ügy, amelynek nagyon magas volt a száma a Szegedi Járásbíróságon tavasszal. Ilyen esetekben az eljáró bírónak a perfelvételi és érdemi tárgyalásokat legfeljebb két hónapon belülre kell kitűznie, ami van, hogy a gyakorlatban kivitelezhetetlen a hatalmas ügyteher miatt.¹⁷ A jogalkotó azért szab a bíróságok felé az általánoshoz – ami 4 hónap – képest rövidebb határidőt a kiskorút érintő eljárásoknál,¹⁸ mert a gyermek érdekének elsődlegessége az 1989-es New York-i Gyermekjogi Egyezmény óta alapvető követelménynek minősül.

IV. 2. Gyermek jogainak megjelenése az eljárás hatékonyságával összefüggésben

¹⁶ ÖRKÉNYI LÁSZLÓ: *A bírói munkateher komplex mérésének új lehetőségei eljárási, illetve anyagi jogi jogintézmények és tények figyelembevételével*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2021. [Elérhető: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjT6auN0NOCAxUR3qQKHSLQBMcQFnoECBAQAQ&url=https%3A%2F%2Fjuris.u-szeged.hu%2Fdoktori-iskola%2Forkenyil-disszertacio&usg=AOvVaw1p5R7b2LcBIBCxoHPx534r&opi=89978449>] 81-85. p.

¹⁷ Pp. 432. § (3a) bekezdés és 434. § (8) bekezdés

¹⁸ Pp. 226. § (1) bekezdés

A gyermekek érdekében a megfelelő fizikai, szellemi, lelki, erkölcsi fejlődésre tekintettel az áll, hogy minél gyorsabban stabilizálódjanak azok a bizonytalan és megterhelő élethelyzetek, amelyek közvetlenül érintik őket. A New York-i Egyezmény alapján a lehető legszélesebb körben kell biztosítani az igazságszolgáltatás területén is a gyermekeket megillető jogok érvényesülését. A bíróságon tapasztaltak is alátámasztották, hogy a gyermekek részvétele a polgári peres eljárásokban kivételesnek mondható. A gyermek jogainak védelmét és mindenekfelett történő biztosítását a bírának nehéz ugyanis az igazságszolgáltatási tevékenység során maximálisan megvalósítaniuk. Ennek oka álláspontom szerint leginkább az, hogy a gyermekek mindenféleképpen kiszolgáltatott helyzetben vannak az őket érinti ügyekben és bár egy bíró lelkiismeretesen törekedhet arra, hogy a gyermek érdekében álló döntést hozza ettől függetlenül nem garantálhatja senki, így az eljáró bíró sem, hogy a gyermeket nem fogja bántódás érni. Ez alatt értem a szülők ellennevelő magatartását, a gyermekkel szemben tanúsított elhanyagolást, esetleg lelki bántalmazást. A bíróság ugyanis a felek jogvitáját hivatott rendezni és nincs sem kompetenciája, sem hatásköre arra, hogy a felek személyes lelki sérelmeit, esetleges traumáit orvosolja, személyiségük pozitív irányba mozduló változásához hozzájáruljon. Azok az ügyek, amelyekben a gyermekek az érintettségük okán mégis az igazságszolgáltatással találják magukat szemben személyes, családi jellegűek, konfliktussal terheltek, így óhatatlan az, hogy valamilyen következménye lesz ezeknek az eljárásoknak és az ott történteknek a gyermekek életét, mindennapjait érintően.

II/1. Kép: Legfőbb gyermekjogok a bírósági eljárásban¹⁹

A gyermek polgári eljárásban való részvételének számos megnyilvánulási formája van, melyeknél a fentiekre tekintettel nagy körültekintéssel kell eljárnia a bíróságoknak. A gyermek meghallgatását szeretném a tanulmányomban megemlíteni, mivel a gyakorlatom alatt részt vettem ilyen eljárási cselekményen. A tizennegyedik életévét betöltött kiskorú, valamint ítélőképessége birtokában lévő tizennegyedik életévet még be nem töltött gyermek meghallgatást foganatosíthatja a bíróság, ha mérlegelés útján ennek szükségességét állapította meg. A kiskorút mindig tájékoztatni kell életkorának, érettségének megfelelő módon a meghallgatása előtt az igazmondási kötelezettségre és annak jogkövetkezményeire.²⁰ A Brüsszel II. B rendelet hatására került bevezetésre Magyarországon, hogy a bíróság köteles az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket értesíteni a nyilatkozattétel lehetőségéről a szülői felügyelet gyakorlását érintő ügyekben.²¹ A bíróság meghallgathatja a gyermeket közvetlenül vagy szakértő útján, ha indokoltnak tartja a szakember bevonását az eljárás körülményei alapján. A gyermek maga is kérheti tárgyaláson való meghallgatását, illetve a bíróság hivatalból is foganatosíthatja azt, ha indokoltnak tartja elrendelését. A tizennegyedik életévét betöltött gyermek szülői felügyeletére és harmadik

¹⁹ UNICEF: *Gyermekjogok*. [Elérhető: <https://unicef.hu/gyermekjogok>] [Megtekintés ideje: 2023. november 19.]

²⁰ Pp. 230. § (4) – (5) bekezdés

²¹ A tanács 2019. június 25-i (EU) 2019/1111 rendelete a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről (39) pont

személynél történő elhelyezésére vonatkozó döntés, csak az egyetértésével hozható egyetlen egy esetet leszámítva, amikor az ügy összes körülményéből megállapítható, hogy a gyermek választása szellemi, erkölcsi, érzelmi, fizikai fejlődését veszélyeztetné.²² Ezzel összefüggésben a szülői felügyelettel kapcsolatos és az úgynevezett kapcsolattartási perek vonatkozásában a Pp. 473. §-a rögzíti a kiskorú gyermek meghallgatására vonatkozó részletszabályokat.

A Szegedi Járásbíróságon töltött gyakorlatom alatt voltam olyan tárgyaláson, ahol az eljáró bíró egy kilenc éves kisfiút hallgatott meg, mivel szülei őt ítélőképessé vélték és meghallgatását kérték. A kisfiúval először pszichológus szakértő beszélgetett el és az erről készült szakvélemény már a bíró rendelkezésére állt, amikor sor került az érdemi tárgyaláson való meghallgatásra. A szakvélemény alapján a kiskorú megfelelő fejlődése az édesanyánál volt nagyobb fokban biztosítható. Az édesapa részéről a szülők kapcsolatának megromlása és szétköltözése óta erős ellennevelő magatartás volt tapasztalható, amit a felek tárgyalási jegyzőkönyvbe rögzített nyilatkozatai igazoltak. A kisfiú meghallgatására a bíróság a szakvélemény, jegyzőkönyvek alapos áttanulmányozása és pszichológiai ismeretek frissítése, bővítése útján készült fel és körvonalazta a felvetendő kérdések körét. A gyermek véleményének kikérésére a bíróság kapacitására tekintettel a tárgyalóteremben került sor, az eljáró bíró közvetítői eljárásokban szervezett tapasztalatainak és szakmai tudásának alkalmazásával. Ez volt az a tárgyalás, ahol leginkább előtérbe került a pszichológiai ismeretek szükségessége és jelentősége. A kisfiú úgy nyilatkozott ugyanis, hogy az édesapjához szeretne kerülni azonban testtartásának, arckifejezésének más üzenete volt. Az eljáró bíró és én is úgy éreztük a meghallgatás során, hogy a kiskorú nem mond igazat, azt teszi, amit az édesapja elvár tőle. Nehéz volt külső szemlélőként végig nézni, ahogy nehezen mondja ki a gyermek azokat a szavakat, amelyekkel ellentétesek az érzelmi lojalitáskonfliktusa miatt. Nemzetközi hatásra bevezetett nyilatkozattétel lehetőségére való felhívás, továbbá a kiskorú gyermekek polgári per keretében történő tényleges meghallgatása speciális szakértelmet, hatalmas körültekintést, lelkiismeretességet igényel a bírók részéről, ami komplikáltabbá teszi az eljárás lefolytatását és az ügy érdemi eldöntését, így az igazságszolgáltatás gyorsaságának akadályaként jelenik meg a gyakorlatban.

V. Eljárás gyorsaságát akadályozó egyéb tényezők

Az igazságszolgáltatás hatékonyságát negatívan befolyásoló egyik tényező az úgynevezett ideiglenes intézkedés. A keresetlevél benyújtását követően a peres fél a Pp-ben meghatározott valamely okra hivatkozással kérelmezheti a bíróságtól az úgynevezett ideiglenes intézkedés megtételét. A fél kérelmét annak érdekében terjeszti elő, hogy az eljárás során érvényesíteni kívánt igénye a bíróság jogerős ügyszöveg határozatát megelőzően is érvényesüljön. Például ideiglenes intézkedés keretében szokta a felperes a szülői felügyelet rendezésével vagy megváltoztatásával kapcsolatos perekben az alperes gyermektartásdíj fizetésére kötelezését kérni a bíróságtól. Az ideiglenes intézkedés elbírálása során a bíróság soron kívül jár el, az intézkedéseit haladéktalanul, de legkésőbb nyolc napon belül teszi meg.²³ A gyakorlat ideje alatt azt tapasztaltam meg, hogy a személyállapotú perekben meglehetősen sokszor nyújtanak be a felek ideiglenes intézkedés iránti kérelmet a bírósághoz. Ez a jogintézmény az igazságszolgáltatás hatékonyságát az eljárás észszerű időn belül történő befejezése szempontjából nem segíti elő, hiszen további feladatot ró a bírókra, ráadásul nagyon rövid időn belül kell eljárniuk és döntést hozniuk az ügy érdemét illetően. A felek eljárás elhúzására is alapot adhat ez a jogintézmény, ugyanis a jogszabály nem korlátozza az ideiglenes intézkedés iránti kérelmek benyújtásának számát, így az intézmény valós célja nem érvényesül ezekben az esetekben. Találkoztam olyan ügyvel, ahol a felek folyamatosan ilyen

²² 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) 4:171. § (4) bekezdés és WOPERA ZSUSZA: Szülői felügyeletet érintő perek – új utakon. In: Bodzási Balázs (szerk.): *Jogászegyleti Értekezések*, Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022. 394-396. p.

²³ Pp. 103-105. §

kérelmekkel terhelték az eljáró bírót, így ellehetetlenítve az ügy érdemi befejezésének előmozdítását. A bíróság lehetősége ilyen esetben, vagyis amikor visszaélnék a jogintézmény adta jogokkal, a jóhiszemű pervitel elvének megsértése okán pénzbírság kiszabásáról dönthet, illetve a rosszhiszemű fél hátrányára írhatja ezt a magatartást az ítélet meghozatalakor.²⁴ Ezek a jogkövetkezmények álláspontom szerint nem nyújtanak hatékony eszközt a bíróságok számára, hogy elejét vegyék a Pp. által előírt normáknak nem megfelelő ideiglenes intézkedések iránti kérelmek sorának.

A hozzátartozók közötti erőszak miatt a bíróság ideiglenesen 30, de legfeljebb 60 napra távoltartást rendelhet el, mely időtartam alatt a bántalmazó köteles a kérelmezőtől, vagyis akit bántalmazott távol maradni, közösen használt lakás esetén azt elhagyni. A polgári ügyszakon dolgozó bírák azok, akik eljárnak ezekben az ügyekben. A kérelemre indult eljárás esetén a kérelem beérkezésétől számított három munkanapon belül le kell folytatni az eljárást és döntést hozni, ami egy plusz feladatként jelentkezik a bírák oldalán a saját tárgyalásaik mellett. Ez alatt értem egyrészt azt, hogy a hozzátartozók közötti erőszak miatti kérelmezett távoltartás elrendelésére irányuló nemperes eljárást az eljáró bírónak tárgyalási napon kívül kell lefolytatnia és haladéktalanul elbírálnia. A bíró a megelőző távoltartást akkor rendeli el, ha az eset összes körülményéből megalapozottan lehet a hozzátartozók közötti erőszak elkövetésére következtetni.²⁵ A tizenkét hetes gyakorlat alatt egyszer voltam a felek személyes meghallgatása érdekében tartott tárgyaláson, ahol a bántalmazott hangfelvétel és annak kivonatalt formátuma alapján kívánta alátámasztani az erőszak megtörténtét. Ez a nemperes eljárás a fent leírtakon túl azért minősül a bíróra kiszignált ügyek észszerű határidőn belül történő elbírálását akadályozó tényezőnek, mert hosszadalmas a felek személyes meghallgatására való felkészülés, továbbá maga a tárgyalás és az azt követő döntéshozatal is időigényes. Abban az ügyben, amin jelen voltam szerencsére csak egy-egy nyilatkozat valóság alapját nem ismerte el a bántalmazó, így pár percet kellett a hangfelvételtől meghallgatni. Az ideiglenes távoltartásban való döntés meghozatalát álláspontom szerint inkább büntető ügyszakon foglalkoztatott bírákra kellene bízni az esetek büntetőjogi jellegére tekintettel. Az ilyen kérdésekben magasan kvalifikált büntetőbírák sokkal gyorsabban, kevesebb felkészüléssel képesek lennének a kérelmeket elbírálni és, így mentesíteni lehetne a polgári ügyszakon dolgozókat a saját ügyeik gyors befejezését akadályozó feladattól.

További feladatot jelent a bírák számára az úgynevezett bírósági közvetítés jogintézménye. Azok a bírák és bírósági titkárok, akik közvetítői szakmai képzést, illetve továbbképzéseket elvégzik folytathatnak ilyen mediációt. Ilyenkor a közvetítő bíró más bíróra kiszignált ügyben folytat le mediációt, vagyis próbálja a felek közötti konfliktust feloldani és elősegíteni a felperes és az alperes közötti egyezség megkötését. Amennyiben sikerrel jár a közvetítő bíró az eljáró hivatásos bírónak a létrejött egyezséget csak jóvá kell hagynia. Fontos, hogy saját ügyében egyik bíró sem folytathat le ilyen bírósági közvetítést, ami azzal jár, hogy a közvetítőnek másra kiszignált jogvita vonatkozásában is fel kell készülnie sajátjai mellett, ráadásul ezekre a mediációs ülésekre tárgyalási napon kívüli időpontokban kerül sor.²⁶ Ez utóbbi azt eredményezi, hogy a bíró a bíróság elnöke által rá szignált esetei kapcsán érdemben nem tud előrehaladni, hiszen szabadidejében más hivatásos bírák ügyeiben lát el közvetítői feladatokat.²⁷

További nehézséget és terhet jelent a bírák számára, ha a kiskorút, mint az adott ügyben érdekeltet is be kell vonni a közvetítői eljárásba. Ennek oka véleményem szerint abban keresendő, hogy az ehhez szükséges személyi és strukturális feltételek hiányosan állnak jelenleg rendelkezésre. Az utóbbi kapcsán értem azt, hogy a gyermekmeghallgató szobák még nincsenek

²⁴ Pp. 5. §

²⁵ 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról 13-17. §

²⁶ LOVAS ZSUZSA - HERCZOG MÁRIA: *A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 44-48. p. és 171-176. p.

²⁷ 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről 38/A. - 38/B. §, 40-41. §, valamint a bírósági közvetítés részletes szabályairól szóló 3/2020. (I. 31.) OBH utasításban találhatóak 3 - 4. §

kialakítva, mediációs helyiségből a Szegedi Járásbíróságon egy áll rendelkezésre. A gyermekek közvetítői eljárásba való hatékony bevonásához szükséges személyi feltételek vonatkozásában elmondható, hogy kevés olyan bíró van, aki rendelkezik a szükséges szakmai képzéssel és megfelelő pszichológiai ismerettel, gyakorlati tapasztalattal. A Szegedi Járásbíróságon a mediáló bírák számuk mindösszesen három főre tehető.²⁸ A gyermekbarát igazságszolgáltatás jövője lehet a közvetítői eljárásba történő bevonásuk a gyermek jogainak érvényesülése, a kiskorú véleményének megismerése és a gyermek legfőbb érdekének garantálása okán.²⁹

III/1. Kép: A mediáció alkalmazásának területei³⁰

Megoldást jelent álláspontom szerint a bírák mediációval kapcsolatos leterheltsége kapcsán, ha jogszabály adta lehetőséget kihasználva bírósági titkárok folytatnának bírósági közvetítést. A fogalmazókat ösztönözni kellene arra, hogy elvégezzék az akkreditált közvetítői szakmai képzést, esetlegesen úgy, hogy a titkári kinevezésnél többletpontot jelenthetne az ilyen képzés megszerzése. A titkárok önállóan járnak el és az ítélet, valamint az ideiglenes intézkedés meghozatalán kívül valamennyi bíró feladatkörébe tartozó eljárási cselekményt elvégezhetnek, így véleményem szerint mediálhatnának is.³¹ További előny lenne a bírák terheinek csökkentése mellett az, hogy a titkárok így gyakorolhatnák a felekkel történő kommunikációt, fejleszthetnék és folyamatosan bővíthetnék az ehhez szükséges képességeiket, készségeiket, valamint pszichológiai ismereteiket, amelyekre szükségük van ahhoz, hogy később bíróként szakmailag magas színvonalon tudjanak majd ítélni.³²

Összegzés

Az igazságszolgáltatás hatékony működése olyan követelményként fogalmazható meg, amelynek minden jogállamban teljesülnie kell. Az adott ország társadalmának és az azt alkotó egyes alanyoknak alkotmányos joguk van ahhoz, hogy tisztességes eljárás keretében, észszerű határidőn belül bírálják el ügyeiket. A jogbiztonság megteremtése érdekében fontos hangsúlyozni, hogy az adott eljárásban közvetlenül érdekelt személyeken túl a társadalom egészének kedvez a jogviták minél gyorsabb lezárása. A jogalkotó – igaz nemzetközi nyomásra – 2022. január 1-je

²⁸ <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-kozvetites/birosagi-kozvetito-kereso?page=1>

²⁹ GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*. 2018. 42-46. p.

³⁰ <https://vistaverde.hu/mediator-kepzes/> [Megtekintés ideje: 2023. november 19.]

³¹ Pp. 11. §

³² 63/2009. (XII. 17.) IRM rendelet a közvetítői szakmai képzésről és továbbképzésről

óta definiálja és konkrét határidőkhöz köti az észszerű idő követelményét, ami a korábbi évek bizonytalanságát valamelyest feloldotta. Problémaként fogalmazható meg azonban az, hogy a jogalkotó által rögzített idő a gyakorlati életben elegendőnek tekinthető-e a jogviták felgöngyölítésére, valamint végleges eldöntésére vagy sem.

A Szegedi Járásbíróságon töltött tizenkét hetes gyakorlatom alatt arra a következtetésre jutottam, hogy olykor igen szűkösnek mondható a jogalkotó által Pevtv.-ben megszabott észszerű idő. Főleg a bonyolultabb, illetve a felek személyes sérelmeivel tűzdelt peres eljárások esetében nehéz tapasztalataim szerint érvényre juttatni a jogszabályokban meghatározott határidőket. Az ügy törvényes bírójának feladatát a perben részt vevők sem könnyítik meg. Kutatásom során arra a konklúzióra jutottam, hogy a bírák túlterheltsége megállapítható. 2023 tavaszán tapasztalati úton gyűjtött adatok alapján ennek oka a bírósághoz beérkező ügyek száma, a bírói kar alacsony létszáma. Továbbá figyelembe vehető az egyes polgári ügyszakon dolgozó bírák által folytatott közvetítői eljárások, hozzátartozók közötti erőszak miatti ideiglenes távoltartások elrendelése iránti nemperes eljárások és az ügynevezett ideiglenes intézkedésekben való döntéshozatal szükségességének gyakorisága.

Hipotézisem második felét is sikerült alátámasztani tanulmányomban, miszerint a bírák túlterheltsége a magyar igazságszolgáltatás hatékonyságának akadályozó tényezőjeként jelenik meg. Az ügyek észszerű határidőn belül történő elbírálását ugyanis nem segítik elő a fent említett jogintézmények, mivel plusz kötelezően ellátandó feladatként jelentkeznek és rengeteg időt vesznek igénybe. A gyakorlatvezető bíróm a Szakmai Gyakornoki Program kezdetén heti kétszer tárgyalt, majd az ügyek felszaporodása okán heti három tárgyalási napra kényszerült módosítani beosztását. Az „általános” feladatait például egyes tárgyalásokra való felkészülést, határozatok elkészítését, hiánypótlásra felszólítást stb. és az előbbieken nevesített kötelezettségek teljesítését a fennmaradó két munkanapon kellett abszolválnia, ami nagy kihívásnak bizonyult tapasztalataim szerint.

Megoldást jelenthetne, ha a bírói kar létszámát a beérkező ügyek számára és milyenségére tekintettel megnövelnék. A bíróságok belső igazgatási ügykörén belül a bírósági titkárok aktívabb bevonásával is mentesíteni lehetne egyes terhektől a hivatásos bírákat. A hatékony igazságszolgáltatás garantálása érdekében bizonyos strukturális feltételeken változtatni kellene, így többek között a munkaterhelésen. A bírósági rendszer hatékonyságát befolyásoló személyi feltételek közül a pszichológiai ismeretek bővítésének szükségességét emelném ki különös tekintettel a gyermekek bevonására a polgári peres eljárásokban.

Irodalomjegyzék

Szakirodalmak:

- ASZÓDI LÁSZLÓ: Nagykommentár a polgári perrendtartáshoz. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): *Nagykommentár a polgári perrendtartáshoz*, Wolters Kluwer Hungary, 2022.
- BADÓ ATTILA: Jogszociológiai alapismeretek. In: Badó Attila (szerk.): *Jogszociológiai alapismeretek*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2020.
- HERÉDI ERIKA: Polgári eljárásjog I. Nagy Adrienn – Wopera Zsuzsa (szerk.): *Polgári eljárásjog I.*, Harmadik átdolgozat kiadás, Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2021.

- LOVAS ZSUZSA - HERCZOG MÁRIA: *A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019.
- WOPERA ZSUZSA: Szülői felügyeletet érintő perek – új utakon. In: Bodzási Balázs (szerk.): *Jogászegyleti Értekezések*, Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022.
[Elérhető: <https://cdn-60b7abf2c1ac185aa47cf636.closte.com/wp-content/uploads/sites/50/2022/08/jogasz-egylet-2022.pdf>]

Internetes dokumentumok:

- BENCZE MÁTYÁS: A bírósági rendszer átalakításának értékelése. *MTA Law Working Papers*, Budapest, 2014/41. szám [Elérhető: http://real.mtak.hu/120195/1/2014_41_Bencze.pdf] [Letöltés ideje: 2023. október 10.]
- BENCZE MÁTYÁS – BADÓ ATTILA: A magyar bírósági rendszer hatékonyságát és az ítékezés színvonalát befolyásoló strukturális és személyi feltételek. In: Jakab András – Gajdusчек György (szerk.): *A magyar jogrendszer állapota*. Budapest, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, 2016. [Elérhető: <https://jog.tk.hu/a-magyar-jogrendszer-allapota-kotet>] [Letöltés ideje: 2023. november 2.]
- BODA ZOLTÁN: A vagyoni elégtétel egyes jogalkalmazási kérdései és válaszlehetőségei. *Miskolci Jogi Szemle*, 17. évfolyam (2022) 1. szám [Elérhető: <https://ojs.unimiskolc.hu/index.php/jogiszemle/issue/view/128>]
- GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: *A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban*. 2018. [Elérhető: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjvis7mvs2CAxVfg_0HHV9sBlcQFnoECA4QAQ&url=https%3A%2F%2Fjuris.u-szeged.hu%2Fdownload.php%3FdocID%3D82024&usg=AOvVaw3VPodC52JwEI54TtJTJXsn&opi=89978449] [Letöltés ideje: 2023. november 10.]
- HUNGARIAN HELSINKI COMMITTEE: *Analysis: The implementation of the ECtHR judgment in Gázsó v Hungary on protracted court proceedings*. 2023. [<https://helsinki.hu/en/analysis-ecthr-judgment-protracted-court-proceedings/>] [Megtekintés időpontja: 2023. november 2.]
- OBH elnökének éves és féléves beszámolóit tartalmazzák részletesen a célokat és azok megvalósulását [Elérhető: <https://birosag.hu/birosagokrol/birosagi-szervezet/obh/strategiai-celok>] [Utolsó megtekintés időpontja: 2023. október 14.]
- ÖRKÉNYI LÁSZLÓ: *A bírói munkateher komplex mérésének új lehetőségei eljárási, illetve anyagi jogi jogintézmények és tények figyelembevételével*. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Állam és Jogtudományi Doktori Iskola, Szeged, 2021. [Elérhető: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewjT6auN0NOCAxUR3qQKHSLQBMcQFnoECBAQAQ&url=https%3A%2F%2Fjuris.u-szeged.hu%2Fdoktori-iskola%2Forkenyil-disszertacio&usg=AOvVaw1p5R7b2LcBIBCxoHPx534r&opi=89978449>] [Letöltés ideje: 2023. október 11.]
- SENYEI GYÖRGY: *Az Országos Bírósági Hivatal elnökének 2021. évi beszámolója*. [Elérhető: <https://birosag.hu/beszamolok/az-orszagos-birosagi-hivatal-elnokenek-2021-evi-beszamoloja>] [Utolsó megtekintés ideje: 2023. október 14.]
- SZIVÓS KRISTÓF: A szóbeliség és a közvetlenség tényérése az osztrák polgári perben. *Jogtörténeti Szemle*, 2022/2. szám [Elérhető: <https://majt.elte.hu/content/jogtorteneti-szemle.t.38>]
- UNICEF: *Gyermekjogok*. [Elérhető: <https://unicef.hu/gyermekjogok>] [Megtekintés ideje: 2023. november 19.]
- <https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-kozvetites/birosagi-kozvetito-kereso?page=1> [Megtekintés ideje: 2023. október 16.]
- <https://vistaverde.hu/mediator-kepzes/> [Megtekintés ideje: 2023. november 19.]

Hivatkozott jogszabályok jegyzéke:

- Emberi Jogok Európai Egyezménye
- Gyermek jogairól szóló 1989-es New York-i Egyezmény
- A tanács 2019. június 25-i (EU) 2019/1111 rendelete a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről
 - Magyarország Alaptörvénye
 - 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről
 - 2009. évi LXXII. törvény a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról
 - 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról
 - 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
 - 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról
 - 2021. évi XCIV. törvény a polgári peres eljárás elhúzóásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről
 - 2021. évi XCIV. törvény végső előterjesztői indokolása a polgári peres eljárás elhúzóásával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesítéséről indokolás
 - 63/2009. (XII. 17.) IRM rendelet a közvetítői szakmai képzésről és továbbképzésről
 - 11/2013. (XII. 31.) OBH utasítás az Országos Bírósági Hivatal Szervezeti és Működési Szabályzatáról
 - 3/2020. (I. 31.) OBH utasításban találhatóak a bírósági közvetítés részletes szabályairól